Essay

Korporal Nesset

Henrik Syse
Peace Research Institute Oslo (PRIO)
syse@prio.org

Det er mandag 7. juli 1986, på Heistadmoen, nærmere bestemt BSIS: Befalsskolen for Infanteriet i Sør-Norge. Et titalls håpefulle ungdommer, de fleste av dem 19 eller 20 år, håper å komme inn på Det militære språkkurs i russisk, på folkemunne kjent som Russiskkurset. Ja, folkemunne er kanskje å ta hardt i, men faktisk er skolen kjent også utenfor Forvarets murer, og da ikke for å ha fostret militære avhørseksperter og gode russiskfilologer, men fordi en rekke samfunnstopper har gjennomført sin førstegangstjeneste her: Lars Roar Langslet, Francis Sejersted, Johan Jørgen Holst, Einar Førde, Per Egil Hegge, Bjørn Bue – listen er etter hvert lang i kursets over 30-årige historie.

Kurset er ikke bare språkkurs, det er også befalsutdannelse. Dermed oppstår det et inntaksdilemma for lærerne, offiserene og psykologene på Heistadmoen: Hva med dem som har tykke brilleglass og løper keitete og langsomt? Hva med dem som nok kan bøye våpen-substantiver og tilhørende verb i entall og flertall, fortid og nåtid, men ikke fatter interesse for bak og frem på de samme våpnene? Her skal gutta – og nå også noen jenter – gjennom nesten tre måneder med hardkjør og helvetesuke, men målet er dypest sett å finne dem som med intellektuell eksellense kan tilbringe dagevis, ukevis og månedsvis med bøker og pugging. Hvem skal velges?

Senere kjente fjes som oljefondssjef Nicolai Tangen og regjeringsadvokat Fredrik Sejersted er blant dem som kommer gjennom nåløyet i disse julidagene. Men deres briljans til tross: blant kandidatene som blir tatt opp som menige aspiranter og deretter korporaler, er det noen som klart overgår Tangen og Sejersted i respekten for og kunnskapen om filologiens dype kompleksitet og hemmeligheter. Blant dem er ikke minst den stødige tynsetingen Tore Nesset. Det norske forsvaret har sikkert hatt en og annen dyktigere AG3-skytter enn aspirant Nesset. Men i forståelsen av språklæringens nyanser har Forsvaret funnet en uovertruffen kandidat. Han balanserer alle de hensyn som inntakskomiteen for kurset må ta.

Slovo 66:1 (2026), 5–7. DOI https://doi.org/10.33063/slovo.v66i1.1310
CC BY 4.0

Jeg hadde selv gleden av å være del av dette kullet, kjent som Russiskkurs nr. 18. Min egen språklige briljans var moderat, og jeg seilte gjennom som en gjennomsnittskursant. (Ja, russisk-elevene i Forsvaret benevnes som kursanter – et godt russisk ord.) Så kan man kanskje smykke seg med at gjennomsnittet blant en gjeng skolelys ikke er så verst. Men jeg kan love at jeg slet – og mange med meg. Slitet ble både lysere, lettere, morsommere og mer spennende gjennom samvær og etter hvert nært vennskap med nettopp korporal Nesset, en alltid vennlig, oppofrende og underfundig tilstedeværelse som i etterkant ble én av dem fra kurs 18 som har viet seg til nettopp det russiske språk.

Det er verdt å dvele ved denne tid i professor Nessets liv, for dette var en dramatisk og samtidig håpefull brytningstid. Glasnost' og perestrojka, generalsekretær Mikhail Gorbatsjovs benevnelser på den åpning og omdannelse som han mente det tilstivnede Sovjetsamfunnet måtte gjennom, befestet seg for alvor gjennom nettopp 1986 og 1987, de to årene da først Heistadmoen og så Lutvann leir i Oslo ble unge Tore Nessets tilholdssted. Det totalitære samfunn, som våre lektorer Børresen, Seland og Kottum på hvert sitt vis kunne fortelle redselshistorier fra, var under omdannelse. Samtidig var vi utdannet til å forsvare oss mot dette imperium i øst. Vi lo godt da en skobørste ble presentert som hjelp mot atomnedfall etter et angrep med kjernevåpen. «Atombørsten», ble den kalt. Bak børsten lå det største alvor: Vi ble utdannet for å være klare til både tolkeoppgaver, avhørstjeneste og væpnet forsvar dersom krigen kom. Den krigen kunne inneholde de verste våpen mennesket har funnet opp.

Hva skulle vi så tenke om vårt store naboland i øst, Sovjetunionen? Fiende eller (i hvert fall gradvis) venn? Bare Russland eller et langt større mangfold? Kulturell bakevje eller den beste kulturs høyborg? Ambivalensen var både dyp og reell.

Med 40 års avstand, idet både Tore og jeg runder de 60 og kurset er blitt over 70, tenker jeg at den ambivalensen som preget hele den politiske konteksten vi befant oss i, kommer oss til gode i dag. Som både fremtredende filolog og et dypt politisk engasjert menneske er Tore Nessets forhold til russisken farget av denne tvetydigheten: stor respekt for og kjærlighet til språk og kultur, bevissthet om mangfoldet, kunnskap om de dype og krigerske tragediene – og et seiglivet håp om endring. Stilt overfor Vladimir Putins meningsløse krig og et Russland som trekker seg unna vesten og dels utnytter, dels truer og dels fjerner seg fra sine gamle forbundsfeller og medrepublikker, vet vi at det russiske er så mye mer enn det redselsfullt brutale – samtidig som det tragisk nok også er det redselsfullt brutale. Vi kjenner og beundrer russiske forskere og kolleger med de beste hensikter og de høyeste visjoner og ambisjoner – og vi kjenner den jernhæl som holder dem nede. Vi kjenner de muligheter som ligger i den russiske historie og den russiske skaperevne – og vi kjenner den ensretting og selvgodhet som kan knuse de samme mulighetene.

Ikke minst kjenner vi fra 1980-tallet den brytningstid som gjorde oss åpne for at det som tilsynelatende alltid har vært, faktisk kan endres. Verken korporal – senere sersjant

og fenrik – Nesset, eller ditto Syse, ble de muskelbuntene av noen soldater som befalet på Heistadmoen kanskje håpet å gjøre av oss. Men vi tok da både marsj- og skyttermerkene som krevdes, og vi ble – enda viktigere – bevisste rundt hva vi forsvarer, og hva vi ønsker og håper kan virkeliggjøres: et Europa og en verden der de verdier som et fredelig samfunn så inderlig trenger, kan deles på tvers av språk-, lande- og kulturgrenser.

Vi håper – Мы надеемся – 40 år etter russiskkurs nr. 18.